

A módszertani munka

A nyári könyvtári statisztikai összeírás eredményeképp a könyvtáros konferencián nyilvánosságra hozott számok (3400 falusi, 4028 szakszervezeti könyvtár), mindennél beszédesebben mutatják azt a hatalmas fejlődést, amelyet a magyar könyvtárügy a felszabadulás óta megtett. Ma mindenfelé könyvtárakat találunk, ott is, ahol ennek a múltban hírére sem hallották. Csakhogy ennek a hatalmas arányú növekedésnek s megvan a nehézsége. Ha a könyvtárakat látogatjuk, szemünkbe ötlenek a hiányosságok is. Nem egyszer előfordul, hogy a könyvtárost a megfelelő kiképzés nélkül állítják munkába, rosszak a nyilvántarások, nem tud kellő színvonalon és kellő módszerességgel kibontakozni a könyvpropaganda, stb. Mit várunk az apróbb könyvtáraktól, ha még az olyan könyvtár is, mint az ozdi, több mint 25.000 kötet könyvvállománnyal, katalógus nélkül végzi munkáját?

Ez a helyzet avatja központi feladattá a módszertani munkát. Ezért írta elő a májusi minisztertanácsi rendelet, hogy az Országos Széchényi Könyvtárban Módszertani osztályt kell létesíteni, s meg kell szervezni a módszertani munkát a többi könyvtárakban is.

A MODSZERTANI MUNKA SZERVEZETE

A szovjet tapasztalatok szerint a módszertani munka akkor jó, akkor eredményes, ha egy-egy könyvtártípus segítségével a felette álló magasabb könyvtártípus végzi. Mint látjuk, ezt az utat választottuk mi is. Falusi könyvtáraink módszertani irányítója a járási könyvtár lesz, a járásiaké a megyei könyvtár, a megyeieké az Országos Széchényi Könyvtár. Lássuk ezt közelebbről.

A JÁRASI KÖNYVTÁR MODSZERTANI MUNKAJA

A falusi könyvtárakban általában nem függetlenített könyvtáros végzi el a könyvtárosi teendőket. A járási könyvtár segítségével működik, hogy a könyvtárosok a szükséges tudást megszerezzék, hogy munkájukat egyre magasabb színvonalra emeljék.

A módszertani támogatásnak a következő fontosabb fajtái vannak:

a) *Személyes látogatások* útján győződnek meg a járási könyvtárosok a helyi munka állapotáról. Az ilyen látogatások alkalmával gyakorlatban mutatják meg a helyi könyvtárosoknak, pl. hogyan kell kiállítás rendezni, hogyan kell az ankétot előkészíteni, stb.

b) Időnként *módszertani értekezleteket* tart a járási könyvtár. Ezen részben az időszaki feladatokról, ezek megoldásának módjairól tájékoztatja a járási könyvtár a helyi könyvtárosokat. Részben tapasztalatcsere értekezlet az ilyen összejövetel, ahol a helyi könyvtárosok beszámolnak egymásnak eredményeikről, s arról is, minek köszönhetik azokat. Ugyanakkor hasznos szeminariumszerűen is foglalkoztatni a helyi könyvtárosokat. A szovjet tapasztalat azt mutatja, hogy épp a szeminariumszerű foglalkoztatás a legeredményesebb. A havonta tartott összejöveteleken a könyvtárosok pl. ilyen tevékenységeket kapnak: írnamak könyvismertetést a kezükbe adott könyvekről; állítsák össze egy téma irodalmát, készítsék el egy ankét részletes tervét a megadott témáról, stb.

c) Az ilyen rövid találkák mellett szükség van *tanfolyamokra* is. Járási könyvtáraink jelenleg hatnapos tanfolyamokat szerveznek. Ezen a könyvtári alapismereteket sajátítják el a résztvevők. A kiképzésnek egy másik (esetleg kiegészítő) módszere, hogy a helyi könyvtárosok bizonyos időre gyakorlatra mennek a járási könyvtárba.

A MEGYEI KÖNYVTÁR MODSZERTANI MUNKAJA

A megyei könyvtárakban a módszertani munka ellátására külön módszertani részleget fognak szervezni. A tanácsadás, gondozás kiterjed a járási, városi, szakszervezeti könyvtárakra is.

A járási könyvtár fenti három módszertani munkaága — a helyi látogatások, módszertani értekezletek, tanfolyamok — megtalálhatók a megyei könyvtárban is, de természetesen magasabb színvonalon. Az új, legfontosabb munkafajták a következők:

Módszertani levelek. Ezeket a könyvtár az értekezlet közötti időben küldi szét; fontos gyakorlati kérdésekben adnak útmutatást.

Módszertani minták. A megyei könyvtár plakátokat oszt szét, mintakiállításokat rendez, részletes ankétterveket készít, irodalmi és egyéb köröknek programot állít össze, stb. Ezeknek a mintáknak a felhasználásával a könyvtári munka egyes fajtáit jobban meg

lehet magyarázni, másrészt rá lehet nevelni a könyvtárosokat, hogy hasonló igényességgel járjanak el maguk is. Igen sok kiállítás, ankét stb. van könyvtárainkban, amelyeknek csak a nevük az. De nem a könyvtárosok jószándéka hiányzik, hanem az a baj, hogy senki sem mutatta meg nekik milyen a jó kiállítás, ankét, stb. és hogy kell ezeket rendezni.

A módszertani tanácsadásnak különleges feladata, hogy megtanítsa a könyvtárosokat a bibliográfiák használatára. A tapasztalat szerint t. i. nem elég bibliográfiákat szerkeszteni és kiadni, meg is kell mutatni a könyvtáraknak, hogy mit lehet velük kezdeni. A szovjet területi könyvtárak állandóan tartanak ilyen előadásokat: »A bibliográfiai források és azok használata«, »A bibliográfia jelentősége a könyvek kiválasztásánál«, stb.

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR MODSZERTANI MUNKAJA

Az Országos Széchényi Könyvtár a módszertani munka országos irányítója. A könyvtárban a múlt év őszétől külön módszertani osztály működik.

Az osztály részben könyvtárügyi, részben könyvtártudományi és bibliográfiai vonatkozásban fejt ki tevékenységet.

A *könyvtárügyi* tevékenység kiterjed minden könyvtári munkaágra, a raktározás kérdéseire éppúgy, mint a kiállításra, a katalógusszerkesztésre és a statisztikára. Az osztály az egyes munkaágakkal kapcsolatban kidolgozza azok módszertanát, mégpedig különféle könyvtártípusokra vonatkozólag. Így dolgozta ki pl. a megyei könyvtárak katalógushálózatát, raktárrendszerét. Szélesebbkörű vállalkozás »A könyvtári technika minimumának kidolgozása, ez úgyszólván minden általános könyvtárat érint.

Az osztály dolgozói rendszeresen látogatják a könyvtárakat, megismerkednek a helyi körülményekkel, problémákkal. 1952. októberében pl. az osztály tagjai hat megyébe utaztak ki a falusi könyvtári munka tanulmányozására.

Az eredményes munkának a tapasztalatok mellett előfeltétele a könyvtártani irodalom alapos ismerete, felhasználása is. Az osztály gazdag kézikönyvtárral van felszerelve. Nagy számban járnak a külföldi könyvtártudományi folyóiratok. Ezeket a osztály rendszeresen feldolgozza, a cikkekből katalógust készít, a fontosabbokról referálnak, esetleg le is fordítják őket. Így minden egyes kérdésről kapcsolatban rendelkezésre állnak a hazai tapasztalatokon kívül a külföldi eredmények is, mindanekelett a Szovjetunió könyvtári tapasztalatai.

Nagyon fontos, hogy az osztály ne csak kidolgozza az egyes módszertani kérdéseket, hanem az eredményeket közzétegye, a könyvtárak tudomására hozza. Ez többféle úton-módon valósul meg.

Az osztály *tanácsadó* szolgálatot lát el. A hozzá fordulóknak könyvtári szakkérdésekben telvílágosítást ad.

Nagyon fontosak az osztály *értekezletei* is. Ezeken részben eredményeit közli, részben egyes szakkérdéseket vitat meg. Az értekezletek alkalmasak tapasztalatoserére is. Az osztály 1953-ban a megyei könyvtárosoknak havonta, a szakszervezeti könyvtárosoknak hethetenként rendez értekezletet.

*Módszertani segédeszközök*et készít az osztály. Így készített pl. három plakátot, faltáblát a katalógusok használatáról. A jövő évben albumot fog szerkeszteni, amely rajzokban szemléletesen mutatja be, hogyan kell raktározni, leltározni, a cédulákat a katalógusdobozba beosztani, stb.

Meg kell említeni a *mintabemutatókat* is. Rendszeresen állít össze az osztály pl. mintakiállításokat a legkülönfélébb témákról. Ezeket az osztály bemutató termében lehet megnézni. Készíteni fog még mintakatalógusokat is.

Természetesen a közlés legjobb módszere megfelelő *kiadványok* összeállítása. A Módszertani osztály kiadványai a következők:

»A Szovjetunió és a nép demokráciák könyvtárügye.« Tanulmányok, illetve tanulmánygyűjtemények sorozata. Jelenleg a 26. füzele van sajtó alatt.

»Könyvtárügyi beszámoló.« Referáló lap. A legfontosabb külföldi és hazai könyvtári folyóiratok szakcikkeinek ismertetését adja.

Az 1953. évtől kezdődően az osztály az MSZT-vel együtt kiadja a »Bibliotekar« c. szovjet könyvtáros folyóirat minden számát magyarul. Ezenkívül negyedévenként összeállít egy cikkgyűjteményt a legidősebb kérdésekről. Végül kiadja a Könyvtári Szemlé, a könyvtárügyi negyedéves tudományos folyóiratát.

Egyéb könyvtárak módszertani munkája.

Külön módszertani részleget szerveznek az Országos Műszaki Könyvtárban, mely-

nek feladata a műszaki vonatkozású segítségnyújtás lesz és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, amely a városi könyvtárak speciális kérdéseinek kidolgozásával fog foglalkozni.

A MÓDSZERTANI MUNKA MODSZERE

Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani osztályának dolgozói — mint ahogyan azt már említettük — 1952. októberében hat megyébe látogattak el, hogy a helyszínen tanulmányozzák a falusi könyvtárakat. Ezeken a kiszállásokon kitudt, hogy a helyi problémák igen sokrétűek. Csáfordon (Zala megyében) meglátogattuk az egyik olvasót. Beszélgetés közben kiderült, hogy azért nem olvas a tanítás megkezdése óta, mert csak fennhangon tud olvasni, különben nem érti a szöveget, akkor pedig zavarja iskolás gyerekeit a tanulásban. Ilyen problémával városban nem találkozunk. Ugyanennél az olvasónál az is kiderült, hogy a legtöbb könyvet csak harmadrészig, negyedrészig olvasta el, mindig kifogyott az időből. Sokat panaszkodott az apró betűkre, a sűrűn telenyomtatott lapokra. Másoknál is azt tapasztaltuk, hogy az öregbetűs, tág sorokkal szedett könyveket szeretik. Tartalmilag pedig az egyszerű, érdekesítő történetet, sokszor egyenesen a mesét. Nyilván kötelessége a könyvtárnak, hogy tekintettel legyen ezekre az olvasókra, akik olvasási gyakorlat nélkül jönnek oda. Ez az egyik végtet. Ugyanakkor tapasztaltuk azt a hatásmas erjedést, ami a falut ma jellemzi. A régi, primitív mezőgazdasági munka ipari jellegűvé válik. Új foglalkozások jelennek meg a falun: traktorosok, agronómusok, képzett állattenyésztők és egyéb szakemberek. Es ott van az orvos, az állatorvos, az iskola nevelői kara egyre több főiskolát végzett nevelővel. Ezeket is ki kell elégítenie a könyvtárnak. A feladat nem könnyű, hiszen az igények igen sokirányúak. Ezekkel az olvasókkal szemben a könyvtár szolgáltatásai cseppet sem lehetnek alacsonyabb színvonalúak, mint a városi könyvtáraké. A legkülönbözőbb területekről a legigényesebb szakkönyvekkel kell a látogatókat ellátnia. A módszertan feladat az, hogy ne általános jótanácsokat adjunk, hanem ezeket a valóságos, helyi problémákat segítségünk megoldani.

Reális helyzetismeret mellett azonban még egyebet is adtak ezek a kiszállások. Megmutatták, hogy könyvtárainknak nemcsak hiányosságai, nemcsak problémái, hanem eredményei is vannak. Egyik-másik a maga kereteihez, lehetőségeihez képest igen jó munkamódszereket alakított ki. Ezek persze első pillanatra igen egyszerűeknek, sokszor primitíveknek látszanak, de épp azért értékesek, mert a helyi feladatokat oldják meg a helyi viszonyok között. A fent említett Csáfordon pl. azt láttuk, hogy a könyvtáros hilmek vetítésével is összekapcsolja a könyvpropagandát. Ebben a kis eldugott hegyi faluban a vetítés igen nagy szenzáció, szinte mindenki jelen van. Ezért a könyvtáros reklámképet is rajzol a filmekhez s azt is levetíti. Így az »Üssed-üssed botocskám!« c. film kapcsán a meséskönyveket propagálta, a »Toldi« c. filmmel kapcsolatban Arany Toldiját, a »Sztálingrádi csata« után a Nagy Honvédő Hábóruól szóló regényeket. Ugyanitt találkoztunk a »hónaljkönyvtár« nevű intézménnyel. Ez abból áll, hogy a könyvtáros tanulókkal, úttörőkkel kiküldi a könyvet (egy-egy érdekes, a személyek részére külön kiválasztott művet) elsősorban az öregekhez, a távollakókhoz, de propagálás céljából máshoz is. Azt mutatja a tapasztalat, ha a könyvet ügyesen választja ki, sok új olvasót lehet így szerezni. Kalosdon a SZFTE műsorába mindig beiktatják egy-egy könyvrészlet felolvasását, ezzel hívják fel a figyelmet a szóbanforgó műre.

Mi mindebből a tanulság? Az, hogy a módszertani munkának a valóságra kell épütnie. Nem arra van szükség, hogy katedráló magasröptű előadásokat tartunk, hanem arra, hogy a tennivaló problémák keresztlivihető és legjobb megoldását megtaláljuk — közös erővel. A módszertani segítség tehát nem hasonlítható a tanító és tanítvány viszonyához, ahol az egyik adja az ismereteket, a másik meg átveszi. Itt munkaközösségről van szó, amelyben a két fél összefog a kérdés megoldására.

1952. áprilisában Moszkvában könyvtáros aktívártekezlet volt. Ezen Leontyeva elvtársnő, a Népművelési Intézmények Bizottságának elnöke tartott előadást a módszertani kérdésekről. Nagyon megiszívlelendők azok a tanulságok, amelyek az előadásból kicsendülnek. A Lenin Könyvtár Módszertani Kabinetjének munkája akkor válik egyre jobbra Leontyeva elvtársnő szerint, ha

a) egyre fokozottabb mértékben kiépülnek a kapcsolatok a területi, járási, stb. könyvtárakkal,

b) nagyobb arányban folyik a kísérleti munka.

Ezek az intelmek nálunk is nagyon aktuálisak.

Volt azonban Leontyeva előadásában még más is, amire figyelniünk kell. Nagyon fontos könyvtárosainkat megtanítani a különféle munkamódszerekre (pakátkészítés, kiállítás, ankét rendezése, irodalmi est, stb.). Ezzel azonban nem szabad megeléged-

nünk. A módszertani munka magában foglalja a tartalmi tanácsadást is. Tehát nem csak azzal kell foglalkozni, hogyan kell például kiállítást rendezni (általában), hanem ki kell dolgozni tartalmilag, hogyan kell propagálni a természettudományos, a műszaki, a mezőgazdasági, az ideológiai stb. irodalmat, tehát hogy alakul, módosul a kiállítás más-más anyag körzetében.

A valóságismeret és a tartalmi munkában megnyilatkozó pártosság a szocialista könyvtárosok módszertani munkájának az ismertetőjegyei.

SEBESTYÉN GÉZA

A népkönyvtárosok helyettesítéséről

A falusi könyvtárosok komoly áldozatot hoznak azért, hogy a kölcsönzési órákat hétről hétre folyamatosan megtarthassák. A bolhói Vucseta Sándor például Komlóra került dolgozni és mivel csak vasárnap jár haza, akkor tartja nyitva könyvtárát. Nem marad mögötte e tekintetben sok más népkönyvtáros sem. Mégis, a Széchenyi Könyvtár Módszertani Osztályának a megyékben gyűjtött tapasztalatai szerint a népkönyvtárak munkájának egyik legnagyobb hiányossága a kölcsönzési idők rendszertelensége.

Ennek sok esetben oka lehet a könyvtáros pillanatnyi akadályoztatása. Ha például megbetegszik, vagy hivatalos ügyben hirtelen el kell utaznia, az olvasó ilyenkor zárva találja a könyvtárát. Ha ez többször ismétlődik természetesen a legjobb olvasók is elmaradnak. A másik ok, hogy ma még nagyon gyakori a társadalmi munkás könyvtárosok változása.

A könyvtárosok jelenlétének hátránya a DISZ fiatalágából kerül ki. A továbbtanulók természetesen nem maradhatnak a munkában. Ezenkívül »... az a nehézség, hogy a könyvtáros DISZ fiatalok az iparban helyezkednek el, vagy katonai szolgálatra vonulnak be. A továbbiak során arra törekvünk, hogy a lehetőséghez mérten nőket bízunk meg a népkönyvtárak vezetésével.« (A zalaegerszegi Megyei Könyvtár 1952. szept. havi jelentéséből.) A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy a fiatal nők ugyancsak nagy számban helyezkednek el az iparban.

A további nehézség éppen a jól működő könyvtárakban a jó munka eredményeként jelentkezik. A könyvtáros helyesen foglalkozik az olvasókkal, hatásos propagandát fejt ki, a könyvtárlományt is állandóan kiegészíti. Erre megnő az olvasótábor, újrászertűen emelkedik a kölcsönzések száma és a könyvtárosnak egyre több lesz a dolga. Idejét mindjobban igénybe veszi a könyvtár, a felgyülemlett munkát nem tudja elvégezni és emiatt esetleg elkedve lemond a könyvtárosságról.

Oka a könyvtárosok gyakori változásának a tanító-könyvtárosok áthelyezése. »Nehézség mutatkozik a pedagógus könyvtárosok áthelyezése miatt, mer. több jól dolgozó pedagógus népkönyvtárost más állomásra helyre helyeztek át.« (A győri Megyei Könyvtár 1952. szept. havi jelentése.) Szerecsére a jó pedagógus-könyvtárosok új állomásraükön is jó könyvtárosok lesznek és az áthelyezés csak abban az esetben érinti a könyvtárát, ha nem neveltek maguknak utódot. A népkönyvtárosok tekintélyes hányada a pedagógusok közül kerül ki (néhány megyében 15—20%, is) és így a nehézség főleg nyáron jelentkezik. »A nyári időszakban, különösen olyan helyeken, ahol pedagógus volt a könyvtáros, szabadságra ment, vagy tanulmányra hívták be, a könyvtárát nem adta át helyettesítőnek, így az olvasók nem olvashattak.« (A bajai Járási Könyvtár 1952. szept. havi jelentése.)

Természetesen ez nem általános jelenség. Eppen a bajai Járási Könyvtár városi fiókjainak könyvtárosai között van a bajeszentjánosi Palotás Ferenc tanító is, akinek távollétében sohasem csökken a könyvtár forgalma. Részben családtagjait tanította meg a kölcsönzésre, részben pedig az iskola úttörői közül az erre legalkalmasabbakat. Az úttörők közül legáltalában tíz olyan akad, aki egészen járatos a kölcsönzés technikai lebonyolításában is.

Levonva a tanulságokat, megállapíthatjuk: a népkönyvtári munka egyik leggyengébb pontja a könyvtárosok helyettesítése. Balaonberény esete mutatja például, hogy mit jelent ez a gyakorlatban. Itt a könyvtáros sokáig kiűnő munkát végzett, nagy olvasótábort alakított ki, azonban nem volt sem helyettese, sem aktívja. Amikor Szélinvárosba ment dolgozni, nem adta át senkinek a könyvtárát. Néhány hét alatt így tűnt el 102 kötet, amelyet aztán a tanácsnak kellett később felkutatnia.

A megoldás csak az lehet, hogy a könyvtárosok helyettesítését szervezetté tesszük. A tanácsok kötelessége nem csak az legyen, hogy a könyvtárosokat munkába állítják,